

Tizenöt éves a Város és vidéke

EMLÉKEZÉS ERDEI FERENCRE UTOLSÓ MŰVE ÜRÜGYÉN

E napokban emlékezünk *Erdei Ferenc*, Makó szü-
lött, a kiemelkedő tudós és politikus *születésé-
nek 75. évfordulójára*. Életműve lassan egységes
egésszé áll össze és tanulmányozhatóan hozzáférhető, to-
vábbgondolásra ösztönző egységként szolgálja fejlődés-
ünket. Kutatónak marxista, politikusnak a szocializmus
cselekvő munkálója, építője volt, olyan, aki az egyete-
mes, a nemzet szémszögéből éppúgy tudta a kisebb és
nagyobb helyi kérdéseket vizsgálni, mint a lokálpatrióta
aspektusából. Mindkettőre utalóan szolgál példaként *a
másfél évtizede megjelent utolsó munkája*, a Csongrád
megye valóságát feltérképező *Város és vidéke*, amely an-
nak idején a *Magyarország felfedezése* sorozat egyik első
kötetként látott napvilágot.

Erdei Ferenc minden kérdés megközelítésénél a gyöke-
rektől indult el, és lényeglátó, nagyléptű áttekintést
adott a fejlődésről, annak eredményeiről és ellentmondás-
airól. Jól tudta, hogy a történeti megközelítés megóvhat
a tévedésektől, az irrealitásoktól, egy-egy napi kérdés
megítélésénél.

Jó szívvel adhatunk számot arról, hogy a 60-as évben
megindult *helytörténeti munkálatok az utóbbi másfél évti-
zedben különösen nagy lendületet kaptak*. Teljessé vált
a megyei munkaszervezet dokumentumok kötetes sorozata.
Új város- és községtörténeti munkák jelentek meg. *A
Makó az első felszabadult város című sorozat első köte-
ténél* még Erdei Ferenc bábáskodott, a folytatásra halála
után került sor. De immár *Szeged* is maga mögött tud-
hatja a város *történetének első marxista szellemű monog-
rafiás feldolgozása második kötetét*, de megjelent *Hód-
mezővásárhely történetének első kötete* vagy éppen a
„kis bolygók” (*Tápé, Szőreg, Deszk, Sándorfalva*) törté-
nete is.

Az olvasó emlékszik arra, hogy Erdei Ferenc milyen
részletességgel vizsgálta a honalapító országgyűlés, a fel-
szabadulást követő földosztás megindítása kapcsán
Pusztaszer általános helyzetét és helyét a magyar közgön-
dolásban. A tizenöt esztendő e téren is mérőföldkövet
fejlődést hozott. A pusztaszeri emlékbizottság — amely-
nek első elnöke Erdei Ferenc volt, majd őt *Dimény Imre*
és *Losonczy Pál* követték — irányításával jelentős fejlesz-
tetésekre került sor. Megtörtént a közigazgatási rendezés,
az emlékpark nemzeti összefogással és jelentős megyei,
helyi erőfeszítéssel dinamikusan fejlődik, és nemzeti törté-
nelmünk nagy eseményeinek méltó emlékévé válik. A
„két Pusztaszer” nem verseng egymással, hanem az
opusztaszeri nemzeti emlékpark mellett Pusztaszeren
nagy értékű arborétum telepítése folyik, ugyancsak helyi
és szélesebb körű társadalmi összefogással. Ma már azon
kell gondolkodnunk — amint erre az emlékbizottság leg-
utóbbi ülésén Losonczy Pál is utalt —, hogy *tíz esztendő
múlva közel egybeesik a honfoglalás 1100. a felszabadu-
lás, a földosztás 50. évfordulója*, és akkorra olyan nem-
zeti emlékparknak kell a vendégeket fogadnia, amely
méltó a két nagy eseményhez.

Erdei sokoldalúan foglalkoztatta a település, a köz-
igazgatás fejlődése. Könyvében bemutatta városainkat,
községeinket, azok korabeli fő jellemzőit. Közismert,
hogy azóta fejlődött a közigazgatás, és az élet bizonyítottá,
hogy Erdei szavaival „*a szintek számának csökkenése
mindenképpen előnyös*”. A járáskor betöltötték történelmi
feladatukat, megnőtt természetesen vonásuk és — ha
bizonyos hullámzásokkal is — a községeknek a szerepe
is. A járáskor megszűntetésének egyik első kísérlete éppen
a makói járás átszervezése volt, amelynek tapasztalatai
hozzájárultak egy átfogó közigazgatás-korszerűsítési
program kimunkálásához. A közigazgatás korszerűsíté-
sével fontos lépést tettünk azon az úton, amelyen közele-
dik egymáshoz a város és a község, mint település és mint
közigazgatási egység.

Az utóbbi másfél évtized történelmi léptékekkel mér-
ve is városaink *lendületes fejlődésének időszakát*
hozta. A 60-as években megindult ipartelepítés,
a megerősödött szocialista mezőgazdaság iparszerű to-
vábbfejlesztésének kibontakozása során sokat változott a
városok képe, fejlődött infrastruktúrája, gazdagodott
tudományos, kulturális, egészségügyi intézményhálóza-
ta. Ez a fejlődés természetesen nem lehetett mindenütt
egyformán dinamikus és egyenes vonalú, hiszen a gazda-
sági körülmények ismert változásai a fejlődés hullámzá-
sait is előidézték. A jellemző mégis az, hogy egyszerre
épültek új városrészek, és egyben megújultak történelmi
városrészek. Oly formában növekszik a lakótelepek sze-
repe, hogy nem csökken a történelmi városrészek jelen-
tősége. A vezetékes vizellátás, a földgázprogram megva-
lósítása egyszerre szolgál gazdasági és lakossági érdeke-
ket, és emiatt nagy összefogásra is ösztönöz.

A mai *Város és vidéke* nagy eredményeket tud felmu-
tatni az utóbbi másfél évtizedből. Jelentős előrelépés törté-
nt a *fővároson kívüli szellemi centrumok fejlesztésé-
ben*, és ezen belül a regionális szemlélet mind nagyobb
helyet követel magának, amelyet Erdei Ferenc is gyakran
hangoztatott. Új könyvtárak, múzeumok, iskolák, mű-
velődési és ifjúsági házak épültek, a működő televízió-
stúdió és az épülő rádióstúdió felsorolásszerűen is jól ér-
zékelte a fejlődés tendenciáját.

Nem vitatható, ugyanakkor természetes, hogy a kü-
lönöző városok között nagyságrend szerint voltak és
mindig is lesznek funkcionális különbségek vagy eltéré-
sek. Úgy vélem azonban, hogy éppen a régiók szerepének
növekedése is hozzájárul ahhoz, hogy az egyes települé-
sek szerepmeghatározójává, értékmérőjévé növekvő
mértékben a tartalmi elemek kerüljenek a gazdaság, a tu-

domány, a kultúra terén egyaránt. Senki nem vitatja a
szegedi biológiai, matematikai iskolák, vagy éppen a vá-
ros orvosi-, agrár-, társadalomtudományi kutatásai több
területének országos és nemzetközi rangját.

Erdei Ferenc érthetően *nagy jelentőséget tulajdonított
a kommunikációnak*. Tizenöt év alatt e téren is hatalmas
a fejlődés, a *Csongrád Megyei Hírlap* és a *Délmagyaror-
szág* tovább növelte olvasói taborát, nem kismértékben
azáltal is, hogy a Csongrád Megyei Hírlapnak Makón és
Vásárhelyen mutációja jelenik meg. Fejlődött a *Szentesi
élet* is. A televízió növekvő időt fordít regionális adásai-
ra. Nemsokára működni kezd a szegedi rádióstúdió, és
városainkban napirenden szerepel a kábeltelevízió meg-
teremtése, mindenekelőtt Szegeden és Hódmezővásárhely-
en. Ezek a kommunikációs fórumok nagy szerepet ját-
szanak abban, hogy fejlődik a helyi közgondolkodás, a
közös ügy demokratikus megvitatása, eldöntése és meg-
valósítása.

Nagyfokú az *urbanizációs fejlődés* a megye községei-
ben. A szocialista mezőgazdaság — integrálva a háztáji
és a kisegítő gazdaságok előnyeit — történelmének leg-
nagyobb eredményeit produkálta, olykor váratlanul ne-
hez időjárási viszonyok között is. Számos községünk in-
frastruktúrája — vagy annak néhány eleme — jobb a vá-
rosi mutatóknál. Hiszen miközben városaink túlszűfolt
iskoláinak egy részében két műszakos oktatás folyik,
nagy osztálylétszámmal, számos községünkben jól fel-
szerelt iskola optimális létszámú osztállyal egy műszak-
ban oktatnak.

Az elmúlt tizenöt esztendő *megváltoztatta a tanyák
helyzetét* és a róluk alkotott képet is. Erdei Ferencnek
igaza volt, amikor higgadtan foglalkozott a tanyák jövő-
jével. Az idő azoknak a nézeteknek és erőfeszítéseknek a
helyességét igazolta, amelyek szellemében a *tanyákra
szükség van mindaddig, amíg a termelést segítik*, amíg la-
kóhelyek és — mint az utóbbi másfél évtized jelzi — pi-
henőhelyek. Természetesen tudnunk kell, hogy az egész-
ségügyi, a kulturális és más szolgáltatási tényezők fajla-
gos költsége a tanyán lényegesen magasabb, mint a sűrűn
lakott területeken, mégis helyes volt ezeket a tanácsok-
nak az utóbbi évtizedben felvállalni. (Ugyanúgy, mint a
feleslegessé vált, üresen tátongó és a termelést zavaró ro-
mokat megszüntetni.) Tizenöt év alatt a közel 30 ezer
tanya alig 6 ezerrel lett kevesebb, és új tendenciák is meg-
jelentek. Már Erdei is foglalkozott a *tanyai öregek hely-
zetével*. Sok minden történt érdekükben, szociális ellátá-
suk fejlesztéséért. Ez a feladat még hosszútávú. Az új je-
lenségek egyike az, hogy ismét megjelentek a fiatalok a
tanyán, a feketeföldön éppúgy, mint a homokon, és gaz-
dálkodni kezdtek korszerű módon és formában. Valósi-
nűleg ez a jelenség sem átmeneti és gazdasági, társadalmi
célokot is szolgál. De ugyancsak polgárjogot nyert az al-
kalmi tanyai élet, a munkások és a szellemi dolgozók kö-
rében egyaránt. Egészséges és hasznos időtöltés, minden
bizonyal ezzel is hosszú távon számolnunk kell. Éppen
emiat is sajnálatos, hogy a tanyai iskolák — iskolai
funkciójukat betöltve — nem tudtak kulturális köz-
pontnak fennmaradni. Mindössze Makó környékén van
olyan tanyai iskola, amely kulturális központként fenn-
maradt. Vásárhelyen tanyamúzeum, Szeged tanyai kör-
nyékén alkotóházak vannak, ami ugyancsak jó dolog.
Mégis talán jó lett volna több tanyai iskolát új funkciója-
ban megőrizni a megújuló tanyai élet gazdagítása érdeké-
ben.

Mind ezek előrebocsátása feltehetőleg jelzi, hogy a
Város és vidéke milyen *jelentős szintézise* volt
annak idején a gazdasági, társadalmi, kulturá-
lis, közigazgatási átalakulás településfejlesztésben szin-
teztizálódo kérdéskörének. Erdei Ferenc ezekről vallott né-
zeteinek jelentős része időtállóan bizonyult. Ugyan-
akkor több területen a fejlődés szükségszerűen új eleme-
ket hozott felszínre. Az évszázados tradíció, a járás ne-
gatív következmények nélkül szűnt meg. Oldódott a köz-
ségek túlcenztralizáltsága, előre léptünk a tanyával kap-
csolatos nézetek tisztulási folyamatában. Az urbanizáció
lenini értelmezése — amelyet Erdei Ferenc is vallott —
folyamatosan valósul meg, amelynek lényege az, hogy
nem a falu és a tanya „költözik be” a városba, hanem a
történelmileg csak városokra jellemző körülmények nö-
vekvő mértékben jelennek meg a többi településformá-
ban is.

Egész *demokratikus fejlődésünk nagy lépései bonta-
koznak ki* a közigazgatásban, a településfejlesztésben,
amelynek a VII. ötéves terv is fontos mutatója. Az új
helyzetben nem a közvetlen elosztás segíti a településfej-
lesztést, hanem demokratikus vitákban kell kialakítani a
területi és települési érdekek egészséges összhangját. Hi-
ba volna ugyanis, ha a demokratikus önkormányzás hely-
es elve az autokratizmust szolgálná. A településeknek a
jövőben is úgy célszerű önálló arculatukat fejleszteni,
hogy ez ne egymás rovására, hanem egymás kiegészítésé-
re történjen. Az új feladatok a tudományos kutatások és
a közgondolkodás formálása területén egyaránt számos
tennivalót tartalmaznak.

Erdei Ferenc munkája lényegesen több kérdéssel fog-
lalkozik, mint e cikk, hiszen összehasonlításokat hoz
más megyékkel, elemzi a munkásság, a parasztság és az
értelmiség helyzetét. E helyen azonban többre nem tud-
unk vállalkozni. Azt gondoljuk, méltó emlékezés Erdei
Ferencre, ha szülőföldről írt átfogó munkát minél több-
ben elolvassuk, és a manák időtálló gondolatokat hasz-
nosítjuk.

KONCZ JÁNOS

Belső tartalékok

Mindjobban kiderül, nem könnyű nélkülük. Sőt, egyre nehezebb lesz.
Felelőseink hát őket szinte nap mint nap. Hogy fel kellene tárn
őket. Hogy az eddigénél sokkal jobban kellene számitani, építeni
rájuk. Mert előbbre vihetik a közösség ügyét. Mert segítségükkel — a *belső
tartalékok*: például a szigorúbb munkafegyelem, a takarékoság, az ésszer-
ség stb. feltérásával és alkalmazásával — hatékonyabban, jobban gazdálkod-
hatunk. S nyereségünk lesz belőle, javunkra szolgál. Elsősorban persze anya-
gi javunkra.

De elég annyi, ha csak arra? Igazán csak ennyi lenne, csak erre való vol-
na az a bizonyos — mostanság sokat emlegetett — belső tartalék?

Hiszem, hogy nem!

Csak még nem tártuk fel az igazándiból a benne rejlő tartalékot. Azt a
valóban belső. Az emberit. Az igazán minőséget adót. Az anyaginnál is több
hasznot hozót. *A pluszt*.

Azt a pluszt, ami az egyre nagyobb napi rohanásban, a kötelességtévés
közben mindjobban elsikkad, pedig egyre nagyobb szükség lenne rá! Mert
adhat valamit, aminek belső tartalékaként olyan energiák szabadulhatnak fel
és lehetnek segítségünkre, amikre sajnos egyre kevesebbet gondolunk, s talán
még kevesebbszer jutunk a közelükbe. Pedig közvetlen közelben — bennem,
benned, benne, bennünk! — vannak.

„Csak” fel kellene tárn őket. Naponta legalább egyszer-kétszer „elárul-
ni” a közvetlen környezetünknek, hogy bennünk igenis vannak emberi minő-
séget jelző (tartalék?) tulajdonságok.

Hogy mindezeket másoknak megadva (s tőlük megkapva) olyan belső
tartalékú energiaforráshoz segíthetjük egymást, ami sokszor többet érhet az
összes többinél.

Mert az *összetartozás* kifejezésre juttatása emberi életünkben az egyik
legjobb adó, legértékesebb forrás. Megújító, erőre kapató, biztonságot adó.
— S mindenki által elérhető.

Hányszor, de hányszor adott például a lehetőség egy-egy családban na-
ponta mindenki számára, hogy vállalja s kifejezésre juttassa a kedvességét, a
tapintatot, a szolgálatkészséget, a segítséget, netán a lemondást! Csak élni
kell ezzel a lehetőséggel! Nyugodtan ébredve is tudni mosolygós jó reggelt ki-
válni; az ezerfelé kapkodó reggeli készülődésben önként vállalni, hogy lero-
hanunk friss kifliért a boltba; megfőzzük a kávékat vagy a tojást a reggelire;
villámgyorsan bevetjük az ágyat; felvesszük „én nem is ezt akarom” vitatko-
zás nélkül a kikészített ruhát; a „rohanj már, mert elkésett” mottóju kipende-
rités helyett simogatással suliba küldeni a gyereket (aki persze nem indulás
előtt egy perccel dugja a mama keze alá a tanári intő aláírásra). — Munká-
ból, iskolából délután hazatérve pedig nem „eldobni magunkat”, de részt
vállalni a házimunkákból, azokat közösen gyorsan elvégezve tapintatosan
visszavonulni „hadd élje ki mindenki a saját kedvtelését, nem erőltetem rá az
enyémét” alapon; avagy éppen törődni egymással „nekem is van éppen elég a
munkahelyemen, de érdekel, hogy nálatok mi van” alapon. — Vagy magun-
kat „holt fáradt”-nak érezve is megerőltetni a papát, mamát, gyereket. *Szán-
ni egymásra figyelmet, időt, energiát*.

S nemcsak otthon! A nagyobb családban, a munkahelyen is. Hol ha ész-
revesszük, hogy a csapatból valaki „kivan”, nem még inkább „kicsinál-
ni” igyekszünk. Nem nehezíteni próbáljuk a dolgát, s nem mőszerol-
juk, hanem úgy közelítünk hozzá, hogy „segítünk, de számitunk a te segítsé-
gedre is”. Nagy hajtások idején pedig nem kihúzni igyekszünk magunkat kü-
lönféle ürügyekkel a munkából, de netán még többet is vállalunk másoknál
— ugyanannyi bérért; például adással nevelve rá, hogy legközelebb ő is azt vál-
lalja.

Mikor pedig netán úgy érezzük, hogy szinte „pokol”, mi körülvesz min-
ket s szabadulni igyekezzünk új társat, családot, munkahelyet keresünk, jus-
son eszünkbe a hűség, a megbecsülés, a kitartás, a fegyelem okkal — ok nél-
kül „elcsépelet fogalma”.

Akarom mondani, a belső tartalékunk. Mindaz, mit fentebb felelőseim-
tem — s mellette sok minden még.

Miből igazán hasznunk lehetne. Mert a korunkban csöppet sem elhanya-
golható anyagi tőke mellett létfeltételünk másik legfontosabbikát jelenti, az
erkölcsi tőkét. Az igazán belső tartalékot.

SZABÓ MAGDOLNA

KATONA JUDIT

Karácsony-köszöntő

*Szikrázik december hava,
csillagfészket hímálnak ágak.
Hírrel járnak a pásztorok:
bölcset őröl József, az ács,
az ember egyszülött fiának.*

*Puttog a forgács, hull a hó,
Máriát vaksin abroncs fogja,
s vajúdvá megszül. Száll a hír:
dicsértessék, megszületett
a gyermek, az élet legnagyobbja.*

*Hírrel járnak a pásztorok,
Mária karjában a gyermek.
Rebben a hófehér világ,
s a velünk virrasztó vézna fak
csendben az útra térdepelnek.*

